

Anadolu Selçuklular'ı ve Konya'da ayakta kalan eserleri

Malazgirt zaferi Türk ve dünya tarihinin uğurlu bir dönüm noktasını teşkil etmesi bakımından büyük bir önem arz eder. Bu zaferin hemen ardından Türk atlarının başı batıya çevrilmiş ve yeni bir "Alpler Devri, Gaziler Devri" başlamıştır. Ayrıca, İslam Medeniyeti'nin o ülkelere götürülmesinin heyecanı yaşanmıştır. Bu devir Malazgirt'den sonra Kutalmış-oglu Süleyman Bey'in Anadolu'da ortaya çıkmasıyla daha da önem kazanmıştır. Artık her şey "Fisebillillah ve ila-yı kelimetullah" içindir. Bu bir işgal değil, bir fetih hareketidir. Bu fetih sırasında Anadolu'nun her köşesi ve her karış toprağı sayısız cedd kanıyla sulanmış, her bölge fatihlerin gazilerinin ve evliyanın mezarı, ziyaretgahi ve türbeyle dolmuştur. Bunlara ait tarihi hatıralar, destanlar, menkıbeler ve hikayeler milletin suurunda asırlar boyu yaşayan bir ruh ve kutsiyet kazandırmış, böylece Anadolu'da milli ve İslami unsurlarla kaynaşarak vatan olmanın bütün manevi unsurları teşekkül etmiştir. Bugün üzerinde iftiharla mutlu yaşadığımız bu güzel vatanımızın şekil değiştirmesi elbette kolay olmamıştır.

HAÇLI BASKILARI

Bilindiği gibi Hristiyan taassubu, binlerce insanı "haçlı" adıyla ceddadımızın üzerine musallat etmiştir. Daha yeni tahta çıkan Sultan I.Kılıçarslan (1092-1107) bütün gücünü bu kahir çoğunluk karşısında harcamak zorunda kalmıştır. Henüz yeni imar edilmeye başlanan Anadolu, bir kere daha harabe olmuş, otlar daği bu haçlı sürüsünün ardından adeta yeşerememiştir.

Tarihte belki de başka bir örneğine rastlanmayan bu uğursuz seferden sonra Selçuklu Devleti'nin ilk merkezi İznik şehrinin Bizans'ın eline geçmesi üzerine daha emin bir yer olan Konya başkent olmuştur. (1097)

Haçlı seferlerinin yaptığı tahribat ve moral çöküklüğü Sultan I. Mesud (1116-1155) ve onun oğlu Sultan II.Kılıçarslan (1155-1192) zamanında gideril-

Dr. Zeki Atçeken S.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi

meye çalışılmış ve bilhassa II. Kılıçarslan zamanında Konya'nın etrafında ribatlar yapılarak yolcuların hem barınmaları hem de korunmaları sağlanmıştır. Ayrıca Konya yeniden imar edilerek bir köşkle Alaeddin Camii içindeki türbe yaptırılmıştır. Üçüncü Haçlı seferi sırasında yeniden tahrip olan Konya'nın etrafına Sultan I. Alaeddin Keykubad, en son şeklini Friedrich Sarre'den öğrendiğimiz surları yaptırmıştır. (1221). Bu büyük Sultan zamanında devletler içinde refah bakımından, Anadolu Selçuklularından başka bir devlet gösterilemez.

ULEMA VE EVLİYA AKINI

Haçlı seferlerinden sonra artık Konya ilim adamlarının vazgeçilmez uğrak yerlerinden biri olmuştur. Bir ara Şeyh Şahabeddin-i Sühreverdî Konya'ya ziyaret etmiş Sultanü'l-ulema Bahaeddin Veled ve oğlu Mevlana Celaleddin-i Rumi gibi büyük mütasavvıflar da Konya'ya teşrif etmişlerdir. Bunun en önemli sebebi, Türkler'in Anadolu'yu silah yerine ilim ve irfan ile fetihmiş olmalarıdır.

Selçuklular başta Konya olmak üzere Anadolu şehirlerinin pek çoğunda eşsiz eserleri bırakmışlardır. Bu eserler umumiyetle birer külliye özelliğini taşırlar. Önce Allah'ın lutfuna hamd için bir mabed, hemen yanına İslamın ilme verdiği değer bir işareti olarak medrese, açmışlar, "Komsusu aç iken tok yatmamak için" herkese açık imaretler ilave etmişlerdir. "Temizlik imandandır" hükmüne bu külliye çoğu zaman bir de hamam tamamlamıştır. Selçuklular'dan günümüze ancak Sahib-Ata'nın yaptırdığı "Sultan Hamamı" ulaşabilmiştir. Zengin vakıflarla donatılan bu hayır müesseselerinin bir kısmı halen mevcuttur.

Anadolu Selçukluları denilince ilk akla gelen elbette Konya olmaktadır. Burası Selçuklular'ın bütün özelliğini yansıtan bir ayna gibidir. Nereye bakılsa bir Selçuklu eseri görülür. Birbirine yakın medreseler, mescidler, türbeler ve diğer sosyal yapılar Konya'mızın mücevher taşları gibidir. Daha şehir merkezine girerken sağ tarafta büyük Karatay Medresesi, karşı tepede Sultan Alaeddin Camii ve saray kalıntısı misafirleri Selçuklular adına bağrına basar. Mevlana Türbesi ise Selçuklu dünyasından bu günün insanına ulaşan bir ışık kaynağıdır. Konya'nın tamamlayıcısı ve medar-ı iftiharıdır. Konya denilince akla Hz. Mevlana, Hz. Mevlana denilince akla Konya gelir. İkisi bir bütündür.

Selçuklular'dan bugüne orijinal şekilleriyle pek çok eser geiebilmişse de bunların Osmanlı-

ları bir hakikattir. Mesela Konya'nın batısında Hoca Ahmed Fakih ve Şeyh Sadreddin-i Konevi zaviyeleri ile Konya eski surunun Larende Kapısı karşısında bulunup halen mevcut olan Sahib-Ata Hankahı bunlardandır. Hakikaten yolcular, vardıkları yerlerde kendilerine uygun olan konaklara iniyorlardı. Eflaki'den öğrendiğimize göre Sultanü'l-ulema, Alaeddin Keykubad'ın daveti üzerine Konya'ya geldiği zaman, Sultan'ın bütün ısrarına rağmen sarayına inmemiş; "İmamlara medrese, şeyhlere hankah, emirlere saray, tüccarlara han, dervişlere zaviyeler, gariplere kervansaraylar münasıptır..." diyerek İplikçi Medresesi de denilen ve bugün mevcut olmayan Altun-Abâ Medresesi'ne inmiştir. SELÇUKLU SANAT ESERLERİ

Konya, eski çağlardan beri Anadolu'nun sayılı kültür merkezlerinden biri olmuştur. Bu kültür, Anadolu Selçukluları ile daha da gelişip genişlemiştir. Bunun en önemli sebebi, Türkler'in Anadolu'yu silah yerine ilim ve irfan ile fetihmiş olmalarıdır.

Selçuklular başta Konya olmak üzere Anadolu şehirlerinin pek çoğunda eşsiz eserleri bırakmışlardır. Bu eserler umumiyetle birer külliye özelliğini taşırlar. Önce Allah'ın lutfuna hamd için bir mabed, hemen yanına İslamın ilme verdiği değer bir işareti olarak medrese, açmışlar, "Komsusu aç iken tok yatmamak için" herkese açık imaretler ilave etmişlerdir. "Temizlik imandandır" hükmüne bu külliye çoğu zaman bir de hamam tamamlamıştır. Selçuklular'dan günümüze ancak Sahib-Ata'nın yaptırdığı "Sultan Hamamı" ulaşabilmiştir. Zengin vakıflarla donatılan bu hayır müesseselerinin bir kısmı halen mevcuttur.

Anadolu Selçukluları denilince ilk akla gelen elbette Konya olmaktadır. Burası Selçuklular'ın bütün özelliğini yansıtan bir ayna gibidir. Nereye bakılsa bir Selçuklu eseri görülür. Birbirine yakın medreseler, mescidler, türbeler ve diğer sosyal yapılar Konya'mızın mücevher taşları gibidir. Daha şehir merkezine girerken sağ tarafta büyük Karatay Medresesi, karşı tepede Sultan Alaeddin Camii ve saray kalıntısı misafirleri Selçuklular adına bağrına basar. Mevlana Türbesi ise Selçuklu dünyasından bu günün insanına ulaşan bir ışık kaynağıdır. Konya'nın tamamlayıcısı ve medar-ı iftiharıdır. Konya denilince akla Hz. Mevlana, Hz. Mevlana denilince akla Konya gelir. İkisi bir bütündür.

Selçuklular'dan bugüne orijinal şekilleriyle pek çok eser geiebilmişse de bunların Osmanlı-

lar zamanında sık sık tamir edildiklerini Konya Şer'iyye Sicil Defteri kayıtlarından öğreniyoruz. Son zamanlarda da tadilatla uğrayan pek çok abideye rastlanmaktadır. Bununla beraber turistlerin hayran bakışlarını üzerinde toplayan meşhur taş kapılar ilk özelliklerini muhafaza etmektedirler. Bunlardan Büyük Karatay Medresesi'nin taş kapısını, Alaeddin Camii'nin duvar kapıları, İnce Minareli Darü'lhadis Medresesi'nin kapısını, Sahib-Ata Camii'nin taş kapısı ile hankahının kapısı ve Sırçalı Medrese kapısını söyleyebiliriz.

Konya'da Selçuklular'dan kalan ve halen mevcut olan eserler şunlardır:

A - Cami ve Mescidler: (Yapılış tarihine göre)

İplikçi Camii, Karatay (Emir Kemaleddin) Mescidi, Kara Arslan Mescidi, Mihmandar Mescidi, Hacı Ferruh (Akca Gizlenmez-Taş Camii) Mescidi, Başarabey (Ferhuniye) Mescidi, Erdemşah (Kale-i Cerp) Mescidi, Şeker Furuş Mescidi, Hoca Fakih Mescidi, Sultan Alaeddin Camii, Hatuniye (Devlet Hatun) Mescidi, (Bugün yerinde halk tarafından Kütük Minare denilen yapı kalmıştır.) Kadı İzzeddin Camii (Orijinal değildir. Yerinde bugün Karpuzoğlu Camii vardır.) Abdülaziz Camii, Sahib-Ata Mescidi (Şimdiki mabed daha küçük yapılmıştır.) Anber Reis Camii (İlk yapı değildir. Daha geriye şimdiki camii yapılmıştır.) Abdülmümin (Megaribe) Mescidi, Şeyh Sadreddin-i Konevi Camii, Beyhekim Mescidi, Halka Beguş Mescidi, Hoca Hasan Camii, Sırçalı Mescid, Sahib Ata Mescidi (Tahir ile Zühre-Dönbaba Mescidi,) Tercüman Mescidi, Zevle Sultan Mescidi, Ferhuniye (Süt Tekkesi) Mescidi, Cemal Ali Dede Mescidi, Fahrünnisa Mescidi, (ilk yapı değildir.) Şemsi Tebrizi Camii, Sakahane Mescidi...

B - Zaviye ve Hankahlar: Sahib-Ata Hankahı, Bulgur Dede Tekkesi, Sırçalı Mescid Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi, Pir-ebi Sultan Zaviyesi, Ali Gav Zaviyesi....

C - Medreseler: Büyük Karatay Medresesi, Kemaliye (Küçük Karatay) Medresesi, İnce Minareli (Darü'l-hadis) Medresesi, Sırçalı (Muslihiye) Medresesi....

D - Türbeler: Hoca Fakih Türbesi, Sultan Alaeddin (Sultanlar) Türbesi, Kadı İzzeddin Türbesi (Bugün yerinde sadece bir mezar taşı bulunmaktadır.) Sahib-Ata Türbesi, Pir Esad Türbesi, Şeyh Sadreddin Türbesi, Alevi Sultan Türbesi (Bugün yerinde üzerinde şiir bulunan bir taş vardır.) Ferhuniye (Keykavus Kızı) Türbesi, Cemal Ali Dede Türbesi, Fahrünnisa Türbesi, Pir-ebi Sultan Türbesi, Şeker Furuş Türbesi, Seyfeddin Sungur Türbesi, Hz. Nevvana Türbesi, Ateşbaz Veli, Türbesi, Şeyh Aliman Türbesi (Şimdi bu isimden bozma olarak bu semte işkalamın denilmektedir.) Sehan Türbesi, Gömeç Hatun (Kız Kulesi) Türbesi, Hoca Cihan (Marsuman) Türbesi, Tavus Baba Türbesi, Ulaş Baba Türbesi, Kesikbaş Türbesi, Şems-i Tebrizi Türbesi Şeyh Hasan-ı Rumi Türbesi, Şeyh Osman-ı Rumi Türbesi, Zahrüddin Ali Türbesi,

Ayrıca hamam olarak Sultan Hamamı ve bir de Köşk kalıntısı bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi bu cedd yadigarlarının çokluğu bizleri hayrete düşürmektedir. Konya

Şer'iyye Sicil kayıtlarından, bu eserlerin tamirleri, bakımı, ve işletilmesi, müderris ve memur tayinleri ve bu şahısların isimleri, aldıkları ücretler vakıf yerleri ve eserlerin buldukları mahalleler hakkında geniş malumat vardır. Biz bu eserlerin ancak isimlerini yazmakla yetindik.

Ne yazık ki Selçuklular'm bu ikbal devri, Moğollar'ın 1277 yılından itibaren Anadolu Türklüğünü ağır vergi yükü ile

ezmeye başlamalarından itibaren sönmeye başlamış, Anadolu'da Haccac-ı Zalim'in idaresi aranır olmuş, her türlü ilerleme duraklamış, vakıflar bozulmuş, insanlarda hayra yönelik çalışmalar büyük ölçüde yok olmuştur. Bununla beraber bu boşluğu beylikler ve bilhassa Osmanlılar dolduracaklardır.

Bu vatani bizlere emanet olarak bırakan ceddadımız Selçuklular'a çok şey borçluyuz.

ÇAĞLAR RENKLİ FOTOĞRAF STÜDYOSU

AHMET DİNÇ

Mübarek Kurban Bayramınızı tebrik ederiz

HER TÜRLÜ FOTOĞRAF MALZEME ve AKSESUARLARI

Istasyon Cad. Beyazköşk Apt. 94/G Tel: 114 71

EREĞLİ/KONYA

ALTINER TİCARET

Mehmet Altiner

Mübarek Kurban Bayramınızı tebrik eder, saadetler dileriz

Bakır, Kalay, Bilumum Mutfak Eşyaları Yuvarım ve Emsan Bayii

Tel: 143 03 Buğday Pazarı Cad. No: 16 Ereğli/KONYA

AKBEL MANDIRA

MUSTAFA AKBEL

Mübarek Kurban Bayramınızı tebrik eder, saadetler dileriz

Adres: Pirömer Mah. Şehir Sok. No: 12/C Tel: 117 59

EREĞLİ/KONYA

